

שמעתא עמיקתא

גליון רי"ז / פרי אמור / היתשעיה קהילת "חניכי הישיבות", רמות ב'

מקור שלא ניתק בו את האור מערב שבת, האם מותר לפותחו על ידי קטן

- א. ספיה לקטן. ב. ספיה באיסור מלאכה. ג. שביתת בנו בעשיית מלאכה לצורך אביו. ד. קטן במלאכה על ידי פסיק רישא. ה. האם פתיחת המקרר הוי פסיק רישא (פתיחתו ע"י נכרו). ו. שהפותח אינו יודע שהאור ידלק (מתעסק).
- ז. האם יש להפריש העובר עבירה במתעסק. ח. פתיחת המקרר על ידי קטן שיוודע שהאור ידלק.
- ט. כשהקטן פותח לצורך עצמו. י. סגירת המקרר.

יש לדון במקרה ששכחו לנתק את נורת המקרר מערב שבת, האם יש אופן שמותר לפתוח את דלת המקרר ע"י קטן. והנה במלאכה הנעשית ע"י קטן יש לדון בתלת: [א'] ספיה לקטן. [ב'] שביתת בנו. [ג'] משום חינוך להפרישו מהאיסור (אם הגיע לגיל שמבין מאיסור שבת). ונדון בהם אחד אחד בס"ד.

א. ספיה לקטן

הנותרן איסור לקטן עובר על איסור "ספיה" שנאמר "לא תאכילום", כמבואר ב**ביבמות** (קיד.) ו**בשו"ע** (סי' שמג סעי' א). וכתב ה**מ"ב** (שם ס"ק ד) שאיסור זה הוא מהי"ת. ויעויין ב**רש"י** (יבמות קיד. ד"ה בעושה) דאפי' אינו נותן לו האיסור בידיים, אלא מצווהו לעשותו אסור. וכן פסק ה**מ"ב** (שם ס"ק ד). ועי' ה**פמ"ג** (מ"ז ס"ק א וא"ס"ק ג) שמתפק האם בתוך שמונה לעשות איסור עובר על איסור תורה או על איסור דרבנן. ועי' במלא ה**רוע"ם** (ערוך קטן ב אות ט).

אלא לדענן ספיי'ת איסור דרבנן מציינו מח' בראשונים, דעת ה**רשב"א**, דעת ה**רמב"ם**, דעת ה**רמב"ם** (ע"ד) דליכא איסור ספיה באיסורים דרבנן, אלא דאסור לתת לו איסור דרבנן משום שאיננו מוסר, אבל שאם נותן לצורכו של הקטן לית לן בה. אולם דעת ה**רמב"ם** (מ"א פ"ז הכ"ז) דליכא איסור ספיה אף באיסורים דרבנן, אפילו כשעושה כן לצורכו של הקטן. והכרעת ה**שו"ע** (שם) כהרמב"ם. אולם דעת ה**ביאור הלכה** (שם) כהרשב"א. והארכנו בזה בס"ד בגליון ר'.

ב. ספיה באיסור מלאכה

ואיסור זה כולל נמי לצוות הקטן לעשות מלאכה בשבת כמבואר ב**ביבמות** (קיד.) ובדברי הפוסקים. אבל כשנותן חפץ שבו יעשה הקטן מלאכה מעצמו, דעת ה**גר"ז** (סי' שמג אות י) דמותר אפילו אם ידוע שיעשה בהם מלאכה, כגון ליתן לו עוגה שכתובים עליה אותיות אע"פ שהתינוק יאכלנה בודאי, כיון שמתכוין הוא להנאת עצמו א"צ להפרישו רק שלא יתן גדול לתוך פיו של תינוק, ע"כ. וכן מבואר ב**מ"ב** (סי' שמג ס"ק יד). וצ"ע על זה מה**מ"א** (סי' שא"ס"ק לה) שכת' דאסור להלביש לקטן בגד שתפורים בו זגים המשמיעים קול. וכן פסק ה**גר"ז** (סי' שא"ס"ק בא) גופא, ויש ליישב. ועי' בהנודק **לנער** (פ"ו הגה יא), ואכמ"ל.

ג. שביתת בנו בעשיית מלאכה לצורך אביו

ומעתה י"ל דאסור לצוות לקטן לפתוח את המקרר, דיש כאן חשש איסור תורה ע"י פתיחתו ואיכא משום ספיה לקטן. וכמון כן נראה לכאורה דיש לאסור בזה משום שביתת בנו דהרי קטן העושה מלאכה "עבור אביו" עובר אביו על לאו ד"לא תעשה מלאכה התיך ובנך...". כמבואר **בשער הציון** (סי' שלד אות נד) ע"פ ה**רמב"ן** (פ' יתרו פ"ב פ"ט ט'). [ואף אם עושה המלאכה עבור אחריים אהן כן כמ"ש ה**מ"ב** (סי' שמג ס"ק יד). וצ"ע ע"פ ה**רמב"ם** (סי' שא"ס"ק לה) שכתב דבכה"ג אסור מדרבנן. וכ"כ בשבט הלוי (ח"ו סי' לח אות א).]

ד. קטן במלאכה על ידי פסיק רישא

אלא דבאמת אכתי יש לעיין בזה דהרי לכאורה בפתיחת המקרר ליכא אלא משום מלאכה ע"י פסיק רישא. ויש לדון האם מותר לעשות כן ע"י קטן. דיש לחקור מה הטעם שהתורה אסרה במלאכה בפסיק רישא משום שהיא כמכוון למלאכה ונחשב מלאכת מחשבת, או משום שהיא מעשה אחד וחשיב כאילו עושה המלאכה עצמה.

והנה מלשון ה**תוס'** (יומא לד:) ו**הרא"ש** (מכשירין פ"ד מ"א) מבואר כצד הראשון שהרי כתבו דפס"ר אסור כי חשיב כמתכוון למלאכה. וכן הוא בערוך (ערוך פסק) [וכ"כ הרא"ש (שבת פ"ד סי' ח) בדעת הערוך]. וכן הוא באבנ"ז (ארוח סי' רל אות ג). ועי' בחת"ס (סי' צ על המ"א ס"ק ל). ובקובץ **שיעורים** (כתובות אות יח) תלה זה בפלוגתת הערוך ותוסי' לענין פס"ר דלא ניחא ליה. ועי' עוד במנחת אשר (שבת סי' פד ד"ה ונראה).

ולפי"ז י"ל דקטן שאינו בר דעת לקשר הפעולה לתוצאה לא שייך בו איסור פס"ר (וזה שייך בקטני קטנים). ואין איסור לצוות לו לעשותה, וליכא משום ספיה ולא משום שביתת בנו שהרי אינו עושה מלאכה כלל. ואף לא משום מצות חינוך דהרי בקטני קטנים עסקינן. ושו"מ שכן דעת ה**גרנ"ק שליט"א** (חוט שני ח"ד עמ' רפז ד"ה ספיה) אלא שכת' שמ"מ אם התינוק מבין שעושה האיסור ע"ד אביו, אסור משום איסור ספיה. ולכאורה צ"ע דלא שייך ספיה בכה"ג כנ"ל.

ה. האם פתיחת המקרר הוי פסיק רישא (פתיחת המקרר ע"י נכרו)

אלא דשו"ר **שהגרשז"א זצ"ל** (מנחת ש"א סי' צא אות י) ושש"כ פ"י הגה מח ופלי"א (א) מסופק האם חשיב פס"ר בכה"ג, דאפשר דכיון שבאופן קבוע ומתוכנן נדלקת הנורה ע"י הפתיחה וככתב ע"י הסגירה, ורק בדרך זו רגילים תמיד להדליק ולכבות, חשיב ממש כעושה בידיים, והפחת דלת של מקרר אף שיעקב עונתו לפתוח הדלת חשיב כעושה בבת אחת שתי פעולות פותח דלת וגם לוחץ ממש על כפתור שמדליק הנורה, ולכן אף אם הפותח אינו יודע כלל שהוא מדליק נורה מ"מ אפשר דהוי'ל כמדליק בידיים דרך מתעסק, דחשיב כעושה בשוגג כזה שפטור מחטאת (א.ה). עיין בזה לקמן, ולא כפסיק רישא וצ"ע. ע"כ. וכן נוטה דעת ה**גרשי"א זצ"ל** (ארוח"ש פ"ג הגה קלו) דלא חשיב פס"ר. אלא דדעת ה**אג"מ** (ארוח"ח סי' סח) ו**האור לציון** (ח"ב פמ"א הגה ג ד"ה ובמקום) דכה"ג חשיב פסיק רישא, ועי"כ מותר לבקש מנכרי שיפתח המקרר בכה"ג. וכן דעת ה**גרנ"ק שליט"א** (נוד החיים עמ' קפד אות עב), ושכן הוא המנהג הפשוט הוא לקרוא לגוי באופן זה. וכן פסק ה**שש"ב** (פ"א אות א).

ו. כשהפותח אינו יודע שהאור ידלק (היתר מתעסק)

ואף לדעת המחמירים דיש בפתיחת המקרר משום מלאכה ממש ולא משום פס"ר, מ"מ גם הם יודו שאם הפותח אינו יודע שהנורה תדלק חשיב מתעסק (כמ"ש הגרשז"א הנ"ל שם), וי"ל שמותר בכה"ג לבקש מקטן (ואף מגדול) שיפתח הדלת, דלכאורה אין כאן איסור.

והנה בשבת (ע"ב) איתא נתיכון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור, לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, רבא אמר פטור, דהא לא נתכוון לתחכה דאיסורא והוי מתעסק. וכן בב"ק (כז.) שנינו היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב, לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, ע"כ. ואמרו בכריתות (י"ט) דבכה"ג פטור דמלאכת מחשבת בעינן. ועי' בשבועות (ט"ז) שמבואר דחפץ בשאר איסורים מתעסק פטור וילפי לה מ"יארש חטא בה", פרט למתעסק נחוץ ממתעסק בחלבים בעריות דחייב כיון שנהנה, כדאיתא בכריתות (שם). ועי' בסנהדרין (סב.) ורש"י ד"ה מלאכת מחשבת).

ויעויין בתוס' בשבת (ע"ב ד"ה נתיכו) שביארו דיש תרי גוונני מתעסק: [א'] נתיכוין לחתוך תלוש, שהיה סבור שהוא תלוש והיה מחובר, מקרי נעשה מחשבתו אלא דפטור כי דרשינן "ארש חטא בה" פרט למתעסק, ופטור זה שייך בכל איסור, דאם סבר שבהמה זו חולקין והיתה קדשים ושחטה בחוף פטור. [ב'] נתיכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר, אע"פ שבכה"ג בשאר איסורים חייב, דאם נתיכוין לשחוט בהמת קדשים זו בחוף ושחט בהמת קדשים אחרת בחוף חייב, מ"מ בשבת פטור דלא נעשה מחשבתו שלא רצה לחתוך זה, וזוהו פטור דוקא בשבת כי מלאכת מחשבת בעינן כמבואר בש"ס בב"ק (שם), ע"כ.

האם מותר להיכנס לבית הקברות עם ספר קודש ביד

תניא בברכות (יה) לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו וקורא, ואם עושה כן עובר משום לועג לרש חרף עושהו.

וכתב ה**רא"ש** (פ"ג סי' ה) - לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו ויקרא בו, וה"ה בע"פ נמי שאסור לקרות, אלא אורחא דמילתא קנט.

וכיוצ"ב כתב ה**רי"ף** (יא.) - לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו ויקרא בו ויתפלל, ואם עשה כן עובר משום לועג לרש חרף עושהו. ודוקא בתוך ד"א.

וביאר ה**רי"ף** וינה (שם ד"ה לא יתלך) דה"ה בלא ס"ת אסור לקרות בבית הקברות משום לועג לרש, אלא מפני שא"א לקריאת פסוקים של תורה אלא בספר, דדברים שבכתב לא נתנו לאומרן בע"פ, אמר ס"ת, וה"ה בע"פ. ור"ל לא יהלך בתפילין וגם לא יקרא וגם לא יתפלל, משום דבכולהו איכא משום לועג לרש.

אולם ה**רמב"ם** (הל' תפילין פ"י ה"ן) כת' - לא יאחז אדם ס"ת בזרועו ויכנס בו לבית המרחץ, או לביה"כ, או לבית הקברות, אע"פ שהוא כרוך במטפחת ונתון תחת התיק שלו. ולא יקרא בו עד שירחיק ד"א מן קבר או מן המת או מבית הכסא. וכיוצ"ב איתא במאירי (ברכות י"ח) - לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו, וכן לא יקרא ע"פ או יתפלל. וכ"ש לפני המת עצמו. ואם עשה כן עליו נאמר ולועג לרש חרף עושהו. בד"א בתוך ד"א של קבר או של מת אבל חוץ לד"א מותר. וכ"כ בחידושינו למסכת סוטה (מ"ג) - כל שהוא סמוך למת בתוך ד"א אינו קורא את שמעו, וה"ה לתפילה, וה"ה לילך בתוך ד' ותפילין בראשו וס"ת בזרועו.

וכן איתא בבה"ג (הל' ברכות) - לא יהלך אדם בבה"ק ותפילין בראשו וס"ת בזרועו, משום שנאמר לועג לרש חרף עושהו. דכיון דאינהו לאו בני הכי ניהוו הלישא דעתיהו, ושי"מ בית הקברות כפני המת דמי. ואידי ואידי כי מרחיק ד"א שפיר דמי.

וכדברי ה**רמב"ם** כתב לדינא בטור (יו"ד סי' רפ"ב) - ולא יאחז אדם ס"ת [בדרך] ויכנס בו לבית הכסא או לבית המרחץ או לבית הקברות, אע"פ שהוא כרוך במטפחת ונתון בתיק שלו. ולא יקרא בו עד שירחיק ד"א מן קבר או מהמת או מבית הקברות. וביאר ה**כ"מ** בדעת ה**רמב"ם** (שם) דאע"ג דפשטא דברייתא משמע דלא אסרה לילך בבית הקברות וס"ת בזרועו אלא בקורא בו, נראה שרבינו מפרש דתרת' קתני, לא יהלך בבית הקברות וס"ת בזרועו, או קורא בו, דבכל חד מהני איכא משום לועג לרש, דאחיות ס"ת בזרועו אע"פ שאינו קורא בו מצוה היא ואית ביה משום לועג לרש. וכדבריו אלו כתב בב"י (יו"ד פ"ב).

וכיוצ"ב כתב ה**ב"ח** (שם) דגירסת ה**רמב"ם** והטור הייתה וס"ת בזרועו וקורא כג"י ספרים דילן, ופירשו דתרת' קאי לא יהלך בבה"ק וס"ת בזרועו, וכן לא יהלך וקורא בע"פ.

ומדברי המאירי ובה"ג משמע דהאיסור להכנס עם ס"ת בזרועו אינו משום כבודו של הס"ת, אלא משום דאיכא לועג לרש בעצם אחיות ה**רמב"ם** בזרועו. וכן מבואר בדברי ה**ב"י** וה**ב"ח**.

אולם מדברי ה**רמב"ם** דעירב דינא דבית הקברות עם בית המרחץ ובית הכסא, נראה דינו מדין לועג לרש אלא מחמת כבוד הס"ת. ואכן ה"ה הקשה דכיון דבבית הקברות ליכא איסורא אלא משום לועג לרש אין לו ענין להנהגת כבוד בס"ת. וכתב דאפשר לומר דגם דבר זה אינו כבוד לס"ת שיהא לועג לרש בקיום המצוה.

ומי"מ לדינא ה**שו"ע** בהל' ס"ת (סי' רפ"ב מ"ד) העתיק דברי ה**רמב"ם** והטור.

אלא דבטור בהל' אבילות (סי' שס"ז) כתב - לא יהלך בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו ויקרא בו או יתפלל. וה"ה נמי ע"פ אסור. ודוקא בתוך ד"א אבל חוץ לד"א מותר.

וכ"כ שם ה**שו"ע** (בס"ג) - לא יהלך בבית הקברות או בתוך ד"א של מת או קבר וס"ת בזרועו ויקרא בו או יתפלל, וה"ה ע"פ אסור לקרות אלא א"כ לכבוד המת.

ומפשטות לשונם נראה דדוקא אם קורא בו איכא איסורא, אבל מחמת הא דהס"ת בזרועו בלבד ליכא לאסור. ולכא"ו נמצאו דבריהם סותרים זה לזה.

ואכן ה**רמב"ם** בהל' אבל (פ"ד ה"ג) כתב - לא ילך אדם בתוך ד"א של קבר ותפילין בראשו וס"ת בזרועו, ולא יתפלל שם. ואי"ל לשתייה בהל' ס"ת דס"ל דאיכא איסורא אפי' באוחז הס"ת בידו ואינו קורא בו.

ונה"כ בהל' אבל אכן העיר על דברי ה**רמב"ם** דבטור דיון גבי ס"ת איתא וס"ת בזרועו ויקרא בו. וכתב דהכי מסתבר דבלא קריאה בו מאי לועג לרש איכא. אלא דבהל' ס"ת ביאר שפיר דברי ה**רמב"ם**, וכדבריו שם ביאר ב"י שם, ואף הביא דבריו לדינא בשו"ע בהל' ס"ת.

אח"כ ראיתי דכבר עמד בסתירת דברי הטור הלחם משנה (בהל' אבל), וכתב דאולי נאמר דמ"ש הטור בהל' קבורה ויקרא בו ר"ל או יקרא, ולא חש להאריך וסמך על מה שכתב ה"ל. וע"ע בדרישה (סי' רפ"ב ס"ק ג). ואף ה**נו"ב** (מהדו"ת ארוח"ח סי' קי"ט) העיר בסתירת דברי הטור והשו"ע.

והנה בט"ז בהל' ס"ת (ס"ג) כתב - בסי' שס"ז כת' דאפי' בע"פ אסור לקרות שם, ומבואר כאן דאחיוה לחוד יש איסור בבית

וכתי **ברע"א** (ס"ח) שנראה לחדש דמה דממעטינן מ"אשר חטא בה"י פרט למתעסק, היינו לענין קרבן, אבל לעולם מתעסק מקרי עבירה והוי שגגת איסור, אבל מה דממעטינן משום מלאכת מחשבת, אינו בכלל מלאכה ולא נעשה העבירה כלל. וכיון דמצינו במתעסק דאיכא שגגת איסור מה"ת, י"ל לענין מלאכת שבת במה דממעטינן מטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה דאיכא שגגת איסור מדרבנן לפי המבואר בהוה אמינא של תוס' (שבת יא. ד"ה שמא ישכח) [שבתעסק איכא איסור דרבנן], ונפ"מ שאם יודע שחברו עושה מלאכה במתעסק צריך להפרישו, עת"ד.

אולם **באור שמח** (גירושין פ"א ה"י) כתב שמתעסק דוקא בעריות חייב לשמים כיון שנהנה, אבל מתעסק בחייבי לאוין ודברי סופרים דלאו עריות לא עבר עבירה כלל כמו שמוכח מהרמב"ם (איסור"ב פ"א ה"ב), ע"כ. וכן נקט **בעונג יו"ט** (ארו"ח ס"ב). וכן דעת **המקור חיים** (לבעל החו"ד ס"י תלא ביאורים ד"ה ולכאורה נ"י) **והאגלי טל** (מלאכת קוצר ט"ו כ"ד ס"ק יב) [ועי' לקמן בשם האגלי טל]. ו**בנשמת אדם** (ככל י"ח אות ב) משמע דמתעסק מותר לכתחלה. ועי' **בביאור הלכה** (ס"י שס"ג על ס"ה ד"ה ח"ב). וכן פסקו **הגר"ח** (תרי"ח ח"ד הנהגות הגר"ח אות לט) **והחזו"א** (הוריות י"ט ט"ו ס"ק ט). וכן צידד **בתשובות והנהגות** (ח"ד ס"י קצ). ועי' **באמרי בינה** (ד"ני בב"ח ס"ט ד"ני שבת ס"י ז) **שכת' שמתוס' בסנהדרין** (ס"ב: ד"ה להגביה) משמע שליכא איסור אפי' מדרבנן. [ועי' עוד בארצ"ח (ס"י י"ג אר"י סוף אות ב), **בשו"ת רבי שלמה איגור** (כתבים ס"ב כ), **בקובץ שיעורים** (פסחים אות רטו), **בדרכי"ת** (ס"י פ"ד אות כח), **בחלקת יואב** (ח"א ארו"ח ס"י ז), **בחלקת יעקב** (ח"ב ס"י מא וארו"ח ח"א ס"י ז), **במנח"ש** (ס"י ו' ות"י ס"ל), **בשלחן שלמה** (ס"י שי"ח ס"ק ב אות ה) **ובשבט הלוי** (ח"א ס"י קפ)].

ז. חובה להפריש עובר עבירה במתעסק

והנה אף אם נחמיר כהרע"א, מ"מ מצינו פוסקים שהבינו שאף לפי דבריו הא דצריך להפריש המתעסק היינו רק באופן שמתכוון למעשה אלא שחושב שעושה בהיתר שנפטר מהמיעוט דכתיב "אך", וכגון המוציא ברה"ר כי חושב שהעירוב תקין. אבל באופן השני שלא נתכוון כלל למלאכה ומחשבתו לא התקיימה למעשה ואין משום מלאכת מחשבת, ליכא משום איסור דרבנן ואי"צ להפרישו, כגון שמתטלטל במקום שאין עירוב ואינו יודע כלל שמתטלטל בכה"ג כיון שפטור מטעם מלאכת מחשבת אי"צ כלל עבירה, וכגון בני"ד שכוון לפתוח דלת המישר ונזדלק האור. וכן נקט **העונג יו"ט** (שם) בדעת הרע"א. וכן מבואר **באגלי טל** (מלאכת אופה ט"ו לג ס"ק ג). וכן ביאר **הגריש"א זצ"ל** (העניות כחובות ה: על תוס' שם). [נאפשר שכן דעת הגריש"א (חוט שני ח"א ע"מ קנב). ועי' באג"מ (אה"ע ח"ד ס"י ז' ד"ה וכעין זה)]. אולם **המנח"ש** (ס"י ז' ד"ה ס"ק ב) נקט כהפשוט בדעת הרע"א שבכל אופן יש להפרישו. ועי' **באמרי בינה** (ד"ני שבת ס"י ז).

מעתה לדעת הסוברים שבמתעסק ליכא איסור כלל, יש מקום לומר שמותר לבקש אפילו מגדול שיפתח המקרר אם אין חברו יודעה שידלק האור, ועכ"פ ע"י קטן בכה"ג ודאי שרי. אלא שלדעת הרע"א יש לנקוט להחמיר בני"ד. נאלא שלפי הסוברים דאין בפתיחת המקרר אלא משום פסיק רישא באופן דלא איכפת ליה שיתדלק הנורה יש לדון להקל אף לדעת הרע"א כיון דהוי תרי דרבנן במקום צורך (מתעסק ופסיק דלא ניחא ליה). וכן דעת **הגרש"א זצ"ל** (מנח"ש ח"א ס"י צ"א אות ט) **והגריש"א שליט"א** (חוט שני ח"א ע"מ קנב). ועי' **בארחות שבת** (פכ"י הגה ט) בגד אינו ניחא ליה בני"ד.

ח. פתיחת מקרר על ידי קטן שיוזע שידלק האור (האם סתם מלאכת קטן בכלל מתעסק)

ולדעת המקילין לעיל דאין איסור במתעסק, יש להסתפק בני"ד האם שרי אף כשהקטן יודע שידלק האור, די"ל דכיון שקטן אין לו דעת אין במלאכתו משום מלאכת מחשבת כלל, ואף שמבין שעל ידי פתיחת המקרר ידלק האור וכדומה מ"מ חשיב מתעסק. וחיליה דידי מדברי **האמרי בינה** (שבת י"ז ד"ה נ"ד) שכתב שקטן עושה מלאכה על דעת עצמו (ולא על דעת גדול) לאו שם מלאכה חל עליה דלא הוי מלאכת מחשבת רק כמתעסק בעלמא ומ"מ מדרבנן מצד חינוך אסור להרגיל בחילול שבת. ולפי"ז באופן שאינו בכלל חינוך לית לן בה. [נאולם אם עושה על דעת הגדול כתב שם דאיכא משום שביית בנו במלאכה בכונה כי כוונת הגדול מצטרפת למעשיו. וכן **הגריש"א זצ"ל** (אשר"י הא"ש ח"ב פ"ב אות יז, הל' שבת בשבת פרק ח' הגה רמז) כתב בדשביית בנו יש להחמיר אפי' במתעסק דומיא דשביית בהמתו, והוא איסור עצמי, ע"כ. אלא דיש לעיין אם מחמיר אף כשעושה על דעת עצמו. אולם שו"מ לדעת **הגרש"א זצ"ל** (מאור השבת ס"י י"ד פ"ב הגה ק"י) דעל מה שפטור אבל אסור ליכא משום שביית בנו דומיא דשביית בהמתו דאין מוזהרים ע"י בכה"ג].

אלא דשו"מ שדעת **האחינעזר** (ח"ג ס"י פ"א אות כג) דאע"פ שאין לקטן מחשבה וכוונה, מ"מ הא יש לו מחשבה במילי דעלמא, שרצונו לכבות הנר וכדו', והא דמלאכת מחשבת אסרה תורה היינו אם טעה במעשה שהתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר, ובכה"ג לא שייך לומר דקטן אין לו מחשבה, דמכוון הוא למעשה שעושה, ע"כ. ועי' **בארץ צבי** (תאומים ס"י טז).

ט. כשהקטן פותח לצורך עצמו

ולפי"ז איהל באופן שהקטן יודע שידלק האור. אבל אם אין הקטן יודע יש מקום להקל כמבואר לעיל. ומ"מ נראה דעדיף לצוות לקטן לפתוח על מנת שיוציא דבר לצורכו (דבכה"ג ליכא איסור לדעת הרשב"א ה"ל דאין איסור ספיה דרבנן כשהוא לצורכו של הקטן) ואף אם הקטן הגיע לחינוך שרי בכה"ג [וכן מבואר **מהח"ס** (ח"ו ס"י ג) דלא חיי משום ספיית איסור דרבנן וכן לא משום חובת חינוך במקום שהקטן עושה לצורכו. וכן מוכח **מהביאור הלכה** (שם) שלא חילק בדבר. ועיין בזה בגליון ר']. וכן נקטו **הגרש"א זצ"ל** (מאור השבת ח"ד ס"י י"ד הגה ק"י), **הגר"ח שליט"א** (ח"א ע"מ רב וח"ד פ"א ס"ק ג ע"מ ר"ד) **והארחות שבת** (פ"ב אות יג ופכ"י אות ט). [אלא שלדעת השרי"ע הסובר דספיה בכה"ג אסרה יש מקום להחמיר. ועי' **באור לציון** (ח"ב פ"א אות ג) שהתיר בשעת הדחק שאין לו אוכל אחר לשבת לסמוך על היתר זה אף לבני ספרד].

[ויש עוד עצה לדעת **הגרש"א זצ"ל** (שש"כ פ"א הגה מא, שולחן שלמה ס"י רנ"ט ס"ק ד) שיוציא קטן את התקע, בעת שהמנוע פסק. ועי' עוד **בשש"כ** (פ"א הגה מב), **במנח"ש** (ח"א ס"י צ"א אות ט' ד"ה גס) **ובארחות שבת** (פכ"י הגה טז), ואכמ"ל].

י. סגירת המקרר

אלא דיש להזהר לענין סגירת הדלת שלא יסגרנה הגדול, אלא הקטן יעשה בעצמו (דהרי מתעסק הוא או יצווה שייסגרנה שלא יתקלקלו המאכלים הנצרכים לו). [ובאופן שאי"צ ע"י קטן, ניתן לסגור הדלת קרוב למקום שהאור מתכבה וישיים דבר שיחצוץ בין הדלת למקרר כדי שלא תכבה הנורה, ויכסה את הפתח היטב עם מגבת וכדו'. ואם אי"א, ניתן לקרוא לגוי לכו"ע, דהרי אם ישאירו הדלת פתוחה המקרר יתקלקל ואיכא משום הפסד]. והנה אם דוחף את הדלת לכיוון ההפוך וכאשר פוסק כוחו הדלת חוזרת ונסגרת, י"ל ע"פ דברי **הש"ס סנהדרין** (ש"ג) **ותוס'** (שם ט. ד"ה סוף חמה לבוא) דכל שנגמר כחו, והמשך הפעולה הינה מכח סיבה טבעי אינו אלא כח כחו והוי כגרמא, וכ"כ **בארחות שבת** (פכ"י אות טז והגה לח) ואכמ"ל. לפי"ז כיון שאם לא יסגור את דלת המקרר עלול המקרר והמאכלים להתקלקל, רשאי לעשות כן בלידת בריחה, שהרי גרמא במקום הפסד מותרת כמבואר **ברמ"א** (ס"י של"ד ט"ב).]

מסקנא דדינא -

העולה לדינא דמי ששכח לנתק את האור או להעביר את המקרר למצב שבת, רשאי לבקש מקטן שאינו בר דעת לקשר פעולת הפתיחה לתוצאת הדלקת האור, שיפתח הדלת בשבת. וכמו כן רשאי לבקש אף מקטן שהוא בר דעת אם אינו יודע ששכחו לנתק את האור מהמקרר. אלא שבאופן זה יקפיד שהקטן יעשה כן לצורך עצמו (כגון לקחת מאכל לצורכו). ובשעת הדחק המיקל אף באופן שפותח לצורך הגדול יש לו על מי לסמוך, ובלבד שאינו יודע שהאור אינו מנותק. וזהוה בכל שאם יסגור הגדול את הדלת, אלא יניח לקטן לסגורה (אם הוא באופן שהקטן אינו שם על לבו שמכבה בכך את האור. וכשאין קיים היתר זה עיין עוד עצות לעיל אות י').

הקברות עצמו, וקריאה לחוד אסור אפי' תוך ד"א. ונראה מדבריו דאיסור אחיות ס"ת היינו דוקא בבית הקברות ולא בתוך ד"א של מת (וכדמשמע מלשון הרמב"ם). ולכא"ו היינו משום דס"ל דאיסור אחיות ס"ת בבית הקברות הוא משום כבודו של הס"ת ולא משום לועג לרש (וכן נראה מדברי הרמב"ם שיעירב דינא דבית הקברות עם דינא דבית הכסא ובית המרחץ), וע"כ אינו אסור אלא בבית הקברות ולא בתוך ד"א של מת.

אלא שמהכ"מ והב"ח מבואר דבהכנסת ס"ת לבית הקברות איכא אף משום משום לועג לרש, ואי"כ לכא"ו ה"ה דבתוך ד"א של מת איכא איסורא. וכדמבואר במאירי ובה"א.

ולדברי ה"ט"ז היה מקום לומר דמש"ש הטור והשו"ע בהל' אבילות וייקרא בו', היינו מפני דעיקר דינם שם היה בדין הדברים האסורים מחמת לועג לרש, אבל אולי"ז דמחמת כבוד הס"ת איכא לאסור בבית הקברות אף אם אינו קורא בו. והזכירו התם בית הקברות מפני דק"י דיש לאסור בזה בבית הקברות דאיכא איסור מצד עצם הכנסת הס"ת אף באינם קוראים בו.

אך לכא"ו אי"א לומר כן, דהא בב"י ביאר להדיא טעם הרמב"ם בהל' ס"ת משום לועג לרש, והעתיק דבריו לדינא בשו"ע שם, ודוחק לומר דבשו"ע בהל' ס"ת החמיר כדברי הרמב"ם מחמת כבוד הס"ת. ואילו בהל' אבילות דאירי דינא דלועג לרש לא החמיר כדבריו. דמננין שילועג לחדש מנפשיה דין חדש כבוד ס"ת שלא נמצא בשום אחד מהראשונים. אי"כ נימא דס"ל דהרמב"ם אסר מחמת תרי הטעמים, והחמיר כדעתו לאסור להכנס עם ס"ת לבית הקברות מחמת כבוד הס"ת (כמו שאסור להכנס עמו לבית הכסא ובית המרחץ), ולא החמיר כדעתו לאסור

בזה אף ב"ד"א של מת מחמת לועג לרש. ועי' **בפני"ש** (פ"י ריב"ז ס"ק ד) מ"ש להעיר על ה"ט"ז מהשו"ע בהל' אבילות. ולפי מה שנבאר יש ליישב דברי ה"ט"ז, ואדברא דע"פ דבריו יש מקום ליישב סתירת דברי ה"ט"ז.

ומ"מ נמצא דבדברי הרמב"ם בהל' ס"ת ובהל' אבל, במאירי ובה"א, וכן בטור ובשו"ע בהל' ס"ת, מבואר דאיכא איסור להכנס לבית הקברות עם ס"ת בידו.

(וגדולה מזאת מצאנו **ברדב"י** (הל' א"א ס"ג) דגירסוהו ברמב"ם היתה - לא יהלך אדם בתוך ד"א של קבר ותפילין בידו וס"ת בזרועו. וכתיב ע"ז הרדב"ז - וצריך ע"כ למה שנה' (מלשון הברייתא) וכתיב ותפילין בידו. וי"ל דלא מבעיא בזמן שהם בראשו שהוא מקיים מצוה דאיכא משום לועג לרש, אלא אפי' שהוא תופס אותם בידו אסור, ומה"ש השמיט מלת קורא דאפי' דאין קורא איכא משום לועג לרש). והנה יסייעותא לדבריהם מצינו במסכת **שמוחה** (פ"ג) - היה עובר בבית הקברות אל"ה היו תפילין עליו ולא כתבי הקודש בידו, מפני שהוא דרך בזיון. ומבואר דאפי' בשאר כתבי הקודש איסורא מיהא איכא. (ולשון הברייתא במסכת שמחה "שהוא דרך בזיון", אפשר לבאר דהוא משום בזיון כתבי הקודש. אבל **העמק שא"ל** (שילתא י"ד ס"ק א) ביאר דדרך בזיון פ"י בזיון למת).

(אלא דאפי' התם איתא "לא היו תפילין עליו" דמשמע דבידו ליכא איסורא. והיינו כדאיתא בברכות, וכ"כ הרמב"ם אשר לפנינו, ודלא כ"כ שהייתה בידי הרדב"ז. אלא דצ"ע אמאי ליכא לאסור להכנס בתפילין שכידו מחמת הפרישות שיש בהם, דלכא"ו לא גרעו מכתבי הקודש. ואפשר דקדיל טפי מחמת שהפרישות מכוסים ע"י הבתים). ומ"מ לדינא קשה לאסור בכתבי הקודש. דהא להרי"ף והרא"ש אף בס"ת שרי להכנס כל שאינו קורא בו. ואף ברמב"ם ובשאר הראשונים, בטור ובשו"ע, לא נזכר אלא ס"ת (וביארנו הב"י והב"ח דהוא משום דאחיות ס"ת בזרועו מצוה אית ביה). ואף הברייתא י"ל דלא אסרה אלא בכתבי הקודש הכתובים כדנים על הספר ובל"ו. (וכפרט א"ו נימא דהברייתא אסרה מחמת בזיון הספרים ולא מחמת בזיון המת, ד"ל היינו דוקא בכתבי הקודש הכתובים כדנים ולא בכל כתבי הקודש, וק"י דיש להחיר בספרים שבזמננו הנדפסים בדפוס).

[**נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א**]

פניני מוסר

עניני שבת קדש - תפילת שחרית

"כשיגיע לתפילת העמידה בין גאולה לתפילה, יכוון לקבל עליו תוספת הרוח של יום השבת". (יסוד ושורש העבודה ח, ח)

סבת ישמח משח' - "זמירוש ישמח משה, כשהיו אבותינו במצרים וראה משה כו"ב השעבוד שהחבידו עליהם, בקיש מפרעה שיתן להם יום אחד בשבוע שיעזחו בו, ונתנו לו ובחר ביום השביעי, וכאשר נצטוו על יום השבת שמח משה שחבר בו ושמות רבה א, [כח] וזוה"ו ישמח משה במתנת חלקו".

ויש מפרשים משום הא דכתיב "לדעת כי אני ה' מקדשכם" אמר לו הקב"ה למשה, מתנה טובה יש לי בבית גגו ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל לך והזודיעם, ועל כן תקנו ישמח משה באותה מתנה". (לבוש ס"ו רפ"א)

- **והלא נתתו ה' אליהם לגויי הארצות וכו'.** ראוי לומר נוסח זה בשמחה עצומה מאד, ולתת שבת והודאה בשמחה עצומה במחשבתו על המתנה הגדולה של קדושת שבת כ"ל.

לזרע יעקב אשר בס בחרת. יתן במחשבתו הודאה עצומה בשמחה עצומה להבטחת ית"ש שנתן חלקו וגורלו ג"כ מזרע קדוש, זרע יעקב אשר בחר בהם.

ושמחו במלכותך שומרי שבת וקודאי ענג. יכניס בלבם אהבה גדולה ותשוקה עצומה במלכותו ובאלוקותו ית"ש ויתעלה זכרו לעד". (יסוד"ה ש"ס)

נערך ע"י מחבר סדרת עבודת המעריצים